

บทที่ 7

สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

ถั่วเหลืองเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศอีกชนิดหนึ่ง ซึ่งประเทศไทยยังไม่สามารถผลิตได้เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ ยังต้องมีการนำเข้าถั่วเหลืองจากต่างประเทศปีหนึ่ง ๆ มีจำนวนมหาศาล ซึ่งทำให้ประเทศไทยต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศไปเป็นจำนวนมาก ทางรัฐบาลก็ได้เล็งเห็นถึงปัญหาดังกล่าว ได้มีการนำเอามาตรการต่าง ๆ มาใช้เพื่อควบคุมการนำเข้า เช่น การจำกัดโควตาการนำเข้า อีกทั้งรัฐบาลก็ได้เร่งส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกถั่วเหลืองให้มากขึ้น จึงได้ริเริ่มโครงการ "ส่งเสริมการปลูกถั่วเหลืองทดแทนการปลูกข้าวนาปรังในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" ขึ้น แต่กลับไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากเกษตรกรเท่าที่ควร เกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงปลูกข้าวนาปรังตามเดิม ซึ่งสาเหตุที่เกษตรกรยังคงนิยมปลูกข้าวนาปรังในเบื้องต้นเท่าที่ทราบเนื่องมาจาก การปลูกข้าวนาปรังนั้น ผลผลิตที่ได้เกษตรกรสามารถเก็บเอาไว้เพื่อบริโภคในครอบครัวได้ เกษตรกรจึงให้ความสำคัญในจุดนี้ค่อนข้างมาก อีกทั้งเกษตรกรยังไม่ทราบถึงผลตอบแทนจากการปลูกถั่วเหลืองเมื่อเปรียบเทียบกับข้าวนาปรังว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาความเหมาะสมของการเพาะปลูกถั่วเหลือง และข้าวนาปรัง ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพิจารณาเปรียบเทียบต้นทุนและอัตราผลตอบแทนของพืชทั้ง 2 ชนิดอันจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพิจารณาตัดสินใจเลือกเพาะปลูกพืชที่เห็นว่าเหมาะสม ซึ่งในการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนการปลูกถั่วเหลืองและข้าวนาปรัง รวมทั้งการศึกษาเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนปลูก ได้เสนอรายละเอียดแล้วในบทที่ 4 บทที่ 5 และบทที่ 6 ตามลำดับ ในบทนี้จะเป็นการสรุปการศึกษาดังกล่าวอีกครั้ง พร้อมทั้งการแสดงการยืนยันสมมติฐานของวิทยานิพนธ์นี้ ในส่วนท้ายของบทนี้จะ เป็นข้อสรุปปัญหาและข้อเสนอแนะ

สัมฤทธิ์ฐานและการพิสูจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทน ระหว่างการปลูกถั่วเหลืองกับการปลูกข้าวนาปรังในฤดูแล้ง ปีการเพาะปลูก 2531/2532 ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีสัมฤทธิ์ฐานในการศึกษา ดังนี้

1. ผลตอบแทนถั่วเหลืองต่อไร่จากการปลูกถั่วเหลืองมากกว่า การปลูกข้าวนาปรัง
2. จุ่มค้ำทุนต่อไร่จากการปลูกถั่วเหลืองต่ำกว่าการปลูกข้าวนาปรัง

จากการศึกษาได้พบประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจพอสรุปได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนถั่วเหลืองต่อไร่ จากการปลูกถั่วเหลืองกับการปลูกข้าวนาปรัง

การศึกษ้อัตราผลตอบแทนการลงทุนโดยการวิเคราะห์ เปรียบเทียบนี้มีประโยชน์ต่อการช่วยตัดสินใจโดยพิจารณาว่าเกษตรกรควร จะเลือกปลูกพืชชนิดใดจึงจะให้ผลตอบแทนดีที่สุด ซึ่งอาจจะต้องพิจารณาร่วมกับ ปัจจัยอื่น ๆ ประกอบกัน เช่น การตลาด ความสามารถในการผลิต ทั้งนี้เพื่อ ความรอบคอบในการลงทุน

การศึกษานี้รายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 6 ต่อไปนี้จะ เป็นข้อสรุปประเด็นที่สำคัญ ๆ ที่ควรพิจารณาดังต่อไปนี้คือ

ทั้ง ๆ ที่พบว่าผลผลิตต่อไร่ของข้าวนาปรังจะสูงถึง 536.29 กิโลกรัม ในขณะที่ถั่วเหลืองมีผลผลิตเฉลี่ยเพียง 260.84 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่ง น้อยกว่าถึง 275.45 กิโลกรัม และถึงแม้ว่าต้นทุนการปลูกข้าวนาปรังจะมี เพียง 1,069.33 บาทต่อไร่ในขณะที่ต้นทุนการปลูกถั่วเหลืองสูงถึง 1,224.45 บาทต่อไร่ ซึ่งสูงกว่าถึง 155.12 บาท แต่เนื่องจากราคาขายของถั่วเหลือง สูงถึง 10.0368 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ราคาขายของข้าวนาปรังมีเพียง 3.5479 บาทต่อกิโลกรัม จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้อัตราผลตอบแทนจากการ ลงทุนปลูกถั่วเหลืองสูงกว่าอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนปลูกข้าวนาปรัง ซึ่งมี ข้อสังเกตดังนี้

1.1 จากการวัดสถานภาพรายได้ - ค่าใช้จ่ายของเกษตรกร พบว่า การปลูกข้าวนาปรังมีอัตราค่าใช้จ่ายผันแปรและอัตราค่าใช้จ่ายที่สูงกว่าการปลูกถั่วเหลือง ทั้งนี้เนื่องมาจากราคาของเมล็ดข้าวต่ำกว่าเมล็ดถั่วเหลืองค่อนข้างมากนั่นเอง

1.2 จากการวิเคราะห์รายได้ - ค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในแง่การลงทุนของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีกำไรที่เป็นเงินสด และกำไรที่เกิดขึ้นเสมือนเกษตรกรว่างงานจากการปลูกถั่วเหลืองสูงกว่าการปลูกข้าวนาปรัง ร้อยละ 0.28 และ 5.44 ของรายได้ทั้งหมด ทั้งนี้พบว่า ค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสดและค่าใช้จ่ายทั้งหมดยกเว้นค่าแรงงานของเกษตรกรเองจากการปลูกถั่วเหลืองสูงกว่าข้าวนาปรัง แต่เนื่องจากรายได้ทั้งหมดจากการปลูกถั่วเหลืองสูงกว่าข้าวนาปรังค่อนข้างมาก (รายละเอียดแสดงในตารางที่ 6.3)

1.3 จากการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนในเชิงเศรษฐกิจ (รายละเอียดในตารางที่ 6.4) ซึ่งเป็นการพิจารณาในระยะสั้นประมาณ 4-5 เดือนในช่วงฤดูการเพาะปลูก พบว่า อัตรากำไรส่วนเกินต่อต้นทุนการปลูกและอัตราผลตอบแทนต่อต้นทุนการปลูกของการปลูกถั่วเหลืองสูงกว่าข้าวนาปรัง เฉลี่ยร้อยละ 33.70 เปอร์เซ็นต์ และ 35.88 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ สรุปได้ว่า ถั่วเหลืองให้อัตราผลตอบแทนสูงกว่า

1.4 ผลการวิเคราะห์ในเชิงการจัดการฟาร์ม พบว่า การปลูกถั่วเหลืองมีรายได้เหนือค่าใช้จ่ายที่แท้จริงสูงกว่าการปลูกข้าวนาปรัง เฉลี่ยร้อยละ 519.51 บาท และเมื่อมาพิจารณาโดยนำต้นทุนการปลูกและค่าใช้จ่ายที่แท้จริงมาเปรียบเทียบกับ พบว่า ในทุก ๆ 100 บาท ของต้นทุนการปลูกและค่าใช้จ่ายที่แท้จริงของการปลูกถั่วเหลือง จะให้รายได้เหนือค่าใช้จ่ายที่แท้จริงสูงกว่าการปลูกข้าวนาปรัง โดยเฉลี่ยถึง 27.24 บาท และ 14.08 บาทตามลำดับ สรุปได้ว่าถั่วเหลืองให้อัตราผลตอบแทนที่สูงกว่า

1.5 ผลการวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนจากค่าขาย พบว่า ทุก ๆ 100 บาทจากค่าขายถั่วเหลืองจะให้กำไรเฉลี่ยร้อยละ 53.23 บาท สูงกว่าข้าวนาปรังที่ให้กำไรเฉลี่ยร้อยละ 43.80 บาท อยู่ 9.43 บาท สรุป

ได้ว่า เมื่อพิจารณาอัตราผลตอบแทนจากค่าขายถั่วเหลืองให้อัตราผลตอบแทนที่สูงกว่าข้าวนาปรัง

จากข้อมูลและเหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมดจึงสรุปได้ว่า "ผลตอบแทนถั่วเหลืองต่อไร่จากการปลูกถั่วเหลืองมากกว่าการปลูกข้าวนาปรัง" ซึ่งจากข้อสรุปดังกล่าวเป็นไปตามสมมติฐานที่ 1 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

2. ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบจุดคุ้มทุนต่อไร่จากการปลูกถั่วเหลืองกับการปลูกข้าวนาปรัง

การศึกษาจุดคุ้มทุนต่อไร่จะแยกเป็นการศึกษาราคาคู่ทุน และผลผลิตคู่ทุนต่อไร่ ซึ่งรายละเอียดได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 6

2.1 ราคาคู่ทุน การศึกษาราคาคู่ทุน จากการปลูกถั่วเหลือง และข้าวนาปรังจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการใช้ราคาคู่ทุนที่ได้เป็นแนวทางในการกำหนดราคาประกันขั้นต่ำของถั่วเหลืองและข้าวนาปรัง จากการศึกษาพบว่าราคาคู่ทุนจากการปลูกถั่วเหลืองของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 4.69 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ราคาผลผลิตถั่วเหลืองเฉลี่ย 10.0368 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีกำไรต่อกิโลกรัม เท่ากับ 5.3468 บาท คิดเป็นร้อยละ 114.00 ของราคาคู่ทุน ส่วนราคาคู่ทุนจากการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 1.99 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่ราคาผลผลิตข้าวนาปรังเฉลี่ย 3.5479 บาทต่อกิโลกรัม เกษตรกรมีกำไรต่อกิโลกรัมเท่ากับ 1.5579 บาท คิดเป็นร้อยละ 78.29 บาท ของราคาคู่ทุน สรุปได้ว่าถั่วเหลืองให้อัตรากำไรต่อราคาคู่ทุนมากกว่าข้าวนาปรัง ซึ่งเป็นผลมาจากราคาขายผลผลิตของถั่วเหลืองสูงกว่าข้าวนาปรังค่อนข้างมาก

2.2 ผลผลิตคู่ทุน การศึกษาผลผลิตคู่ทุนจากการปลูกถั่วเหลือง และข้าวนาปรังจะเป็นประโยชน์ทำให้ทราบว่าเกษตรกรมีประสิทธิภาพในการปลูกเป็นอย่างไร จากการศึกษาพบว่าผลผลิตคู่ทุนจากการปลูกถั่วเหลืองของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เท่ากับ 29.21 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยที่เกษตรกรผลิตได้เท่ากับ 260.84 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรสามารถผลิตได้มากกว่าผลผลิตคู่ทุนเท่ากับ 792.98 เปอร์เซ็นต์ ส่วนผลผลิตคู่ทุนจากการปลูกข้าวนาปรังของเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

เท่ากับ 93.59 กิโลกรัมต่อไร่ ในขณะที่ผลผลิตเฉลี่ยที่เกษตรกรผลิตได้
เท่ากับ 536.29 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรสามารถผลิตได้มากกว่าผลผลิต
คุ่มทูนเท่ากับ 473.02 เปอร์เซ็นต์ สรุปได้ว่าถั่วเหลืองมีผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่
เกินกว่าผลผลิตคุ่มทูนต่อไร่ โดยที่ส่วนเกินนี้มากกว่าส่วนเกินของข้าวนาปรัง
ซึ่งเป็นผลมาจากถั่วเหลืองมีกำไรส่วนเกินต่อกิโลกรัมสูงกว่าข้าวนาปรัง

จากข้อมูลและเหตุผลดังกล่าวข้างต้นจึงสรุปได้ว่า "จุดคุ่มทูน
ต่อไร่จากการปลูกถั่วเหลืองต่ำกว่าการปลูกข้าวนาปรัง" ซึ่งจากข้อสรุปดังกล่าว
เป็นไปตามสมมุติฐานที่ 2 ของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

จากการสรุปผลการวิเคราะห์ดังกล่าวข้างต้น จึงน่าจะกล่าวได้ว่า
เกษตรกรควรที่จะเลือกปลูกถั่วเหลืองมากกว่าข้าวนาปรัง ทั้งนี้เป็นการพิจารณา
ตามหลักการทางวิชาการในเรื่องต้นทุนและผลตอบแทนเท่านั้น ซึ่งแท้จริงแล้ว
การพิจารณาเพื่อการตัดสินใจที่ดีนั้นควรพิจารณาปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น
ความต้องการของตลาด ปัจจัยทางด้านวิชาการ และความรู้ในการผลิต
ขีดความสามารถในการผลิต ตลอดจนปัจจัยการสนับสนุนด้านการลงทุน เป็นต้น
ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีความสำคัญไม่น้อยกว่าการพิจารณาด้านต้นทุนและ
ผลตอบแทน และยังมีความจำเป็นที่จะต้องนำมาร่วมพิจารณาประกอบด้วยเสมอ

ปัญหาและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในครั้งนี้ ได้พบประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่น่าสนใจหลาย
ประการ ซึ่งพอจะรวบรวมสรุปพร้อมทั้งเสนอแนะไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา
เรื่องถั่วเหลืองและข้าวนาปรังดังต่อไปนี้

1. ปัญหาเรื่องการผลิต ซึ่งสรุปได้ 3 ประเด็นใหญ่ ๆ คือ
  - 1.1 ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิต
  - 1.2 ปัญหาเรื่องแหล่งเงินทุน
  - 1.3 ปัญหาเรื่องผลผลิตต่อไร่ต่ำ
2. ปัญหาเรื่องราคา
3. ปัญหาเรื่องอุปนิสัยของเกษตรกร

1. ปัญหาเรื่องการผลิต

ถั่วเหลืองและข้าวนาปรังต่างเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศไทย แต่ในการผลิตถั่วเหลืองและข้าวนาปรัง เกษตรกรยังประสบปัญหาในการผลิต ซึ่งพอจะรวบรวมได้ดังนี้

1.1 ปัญหาเรื่องต้นทุนการผลิต จากการวิเคราะห์ในบทที่ 4 และ 5 พบว่าต้นทุนในการปลูกถั่วเหลืองและข้าวนาปรัง เฉลี่ยต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างสูง โดยสามารถแยกวิเคราะห์ได้ดังนี้

1.1.1 ต้นทุนการปลูกถั่วเหลืองสูงจากรายที่ 4.6 พบว่าต้นทุนการปลูกถั่วเหลืองประมาณร้อยละ 50 ของต้นทุนทั้งหมดเป็นค่าแรงงาน ซึ่งค่าแรงงานที่สูงที่สุด ได้แก่ ค่าแรงงานในการนวด และบรรจุกระสอบ เฉลี่ยไร่ละ 100.05 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.33 ของต้นทุนค่าแรงงานทั้งหมด หรือเฉลี่ยค่านวดและบรรจุกระสอบกิโลกรัมละ 0.38 บาท ซึ่งจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรตัวอย่างทุกรายจะนวดถั่วเหลืองโดยใช้เครื่องนวดโดยจ้างพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อถั่วเหลืองนวดให้ ซึ่งพบว่าพ่อค้าคนกลางคิดค่าจ้างในการนวดถั่วเหลืองในอัตราที่ค่อนข้างแพงกว่าภาคอื่น ๆ นอกจากค่าแรงในการนวดและบรรจุกระสอบที่ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่อไร่สูงแล้ว ยังพบว่า ต้นทุนค่าเมล็ดพันธุ์ที่สูงถึงไร่ละ 206.70 บาท คิดเป็นร้อยละ 16.88 ของต้นทุนทั้งหมด ซึ่งสูงที่สุดในบรรดาต้นทุนทั้งหมด เฉลี่ยแล้วเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ไร่ละประมาณ 20.0 กิโลกรัม ซึ่งนับว่าสูงมาก เมล็ดพันธุ์ถั่วเหลืองที่กรมส่งเสริมการเกษตร แนะนำให้ใช้เฉลี่ยไร่ละ 7-10 กิโลกรัม ซึ่งสาเหตุที่เกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์สูงเนื่องมาจากเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพิ่งทดลองหันมาปลูกถั่วเหลืองได้ประมาณ 1-2 ปี ทำให้ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องวิธีการปลูก เกษตรกรส่วนใหญ่มีความเข้าใจว่า ถ้าหากใช้เมล็ดพันธุ์ยิ่งมากจะทำให้ได้ผลผลิตสูงตามไปด้วย

ข้อเสนอแนะ

ก. เกษตรอำเภอหรือเกษตรตำบล ควรจะแนะนำให้เกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองในท้องถิ่นนั้น ๆ รวมตัวกันร่วมลงทุนจัดหาซื้อเครื่องนวดถั่วเหลืองเป็นของท้องถิ่นตัวเอง ในปัจจุบันเครื่องนวดถั่วเหลืองราคาประมาณเครื่องละ 45,000-50,000 บาท ซึ่งถ้าหากทำเช่นนั้นเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลืองจะสามารถประหยัดต้นทุนในการนวดลงอย่างมาก

ช. เนื่องจากเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
 เพิ่งจะหันมาทดลองปลูกถั่วเหลืองได้ไม่นาน ทำให้ขาดความรู้ความชำนาญใน
 การปลูก ซึ่งจากการศึกษาพบว่า เกษตรอำเภอและเกษตรตำบลได้เข้าไป
 ชักชวนให้เกษตรกรหันมาปลูกถั่วเหลือง และได้อบรมให้ความรู้เรื่องวิธี
 การปลูกถั่วเหลืองแก่เกษตรกรก่อนเริ่มฤดูการปลูกเท่านั้น ในช่วงที่เกษตรกร
 เริ่มลงมือปลูกจริงทางเกษตรอำเภอและเกษตรตำบลไม่ได้เข้าไปชี้แนะแก่
 เกษตรกรอีก ทำให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจผิดพลาด ทางแก้วิธีหนึ่งคือ
 ในระยะ 2-3 ปีที่เกษตรกรเพิ่งหันมาปลูกถั่วเหลือง ทางหน่วยราชการควรส่ง
 เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้เรื่องถั่วเหลืองเข้าไปชี้แนะแก่เกษตรกรอย่างใกล้ชิด

1.1.2 ต้นทุนการปลูกข้าวนาปรังสูง เกษตรกรทาง
 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือคุ้นเคยกับการปลูกข้าวนาปรังมานาน ทำให้เกษตรกร
 มีความรู้ความชำนาญในวิธีการปลูกมากพอสมควร แต่จากการศึกษาพบว่า
 เกษตรกรยังสามารถที่จะลดค่าแรงงานที่เป็นเงินสดได้คือ ค่าแรงในการ
 เก็บเกี่ยว ซึ่งค่าใช้จ่ายในส่วนนี้มีเฉลี่ยไร่ละ 181.51 บาท เป็นค่าแรงงานที่
 สูงที่สุดในบรรดาค่าแรงงานทั้งหมด แยกเป็นค่าแรงที่เป็นเงินสดไร่ละ 102.62
 บาท และค่าแรงงานที่ไม่เป็นเงินสดไร่ละ 78.89 บาท นั้นแสดงว่าเกษตรกร
 ต้องใช้แรงงานว่าจ้างค่อนข้างมาก ถ้าหากสามารถลดค่าใช้จ่ายที่เป็นเงินสด
 ในส่วนนี้ได้ เกษตรกรจะมีกำไรในรูปของเงินสดเพิ่มขึ้น

ข้อเสนอแนะ

เกษตรกรควรเปลี่ยนจากแรงงานว่าจ้างมาเป็นแรงงาน
 แลกเปลี่ยนแทน ซึ่งวิธีนี้จะทำให้เกษตรกรไม่ต้องจ่ายเงินสดออกไป กล่าวคือ
 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังในท้องถิ่นเดียวกันควรรวมกลุ่มกันและแลกเปลี่ยน
 แรงงานภายในกลุ่มกัน

1.2 ปัญหาเรื่องแหล่งเงินทุน จากการศึกษาพบว่า เกษตรกร
 ผู้ปลูกถั่วเหลืองและข้าวนาปรังทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีฐานะค่อนข้าง
 ยากจนอยู่ บางรายไม่มีเงินทุนพอในการลงทุน ต้องกู้ยืมจากเพื่อนบ้าน
 หรือสถาบันการเงิน ทำให้ต้องเสียดอกเบี้ย และบางรายถึงแม้ว่าจะมีเงินทุน
 ไม่เพียงพอแต่ก็จะมีไม่มีการกู้ยืมเงินทุนจากแหล่งอื่นมาลงทุน แต่จะใช้วิธีการตัด
 ค่าใช้จ่ายในการปลูกบางตัวออกไป เช่น เกษตรกรจะไม่ใส่ยาปราบวัชพืช แต่

จะใช้แรงงานภายในครอบครัวดรายหญ้าแทน หรือเกษตรกรบางรายจะไม่ใส่ปุ๋ยเลย ซึ่งวิธีการประหยัดเงินลงทุนที่เกษตรกรใช้นี้เป็นวิธีที่ผิด จะเป็นสาเหตุทำให้ผลผลิตต่อไร่ลดลงได้

ข้อเสนอแนะ

ทางรัฐบาลควรจะขอความร่วมมือจาก ธนาคารพาณิชย์ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารออมสิน ให้มีการปล่อยสินเชื่อแก่เกษตรกรให้มากขึ้น และให้คิดดอกเบี้ยในการกู้ยืมในอัตราที่ต่ำ นอกจากนั้นทางรัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการตั้งสหกรณ์การเกษตรให้แพร่หลายขึ้น เพราะถ้าหากมีสหกรณ์การเกษตรขึ้นมา เกษตรกรสามารถขอยืมวัสดุการเกษตรจากสหกรณ์การเกษตรไปใช้ก่อนได้ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย และยาปราบศัตรูพืชและวัชพืช เมื่อเกษตรกรขายผลผลิตของตนได้แล้วค่อยนำเงินหรือสิ่งของที่ขยืมไปมาคืน

1.3 ปัญหาเรื่องผลผลิตต่ำ จากการศึกษาพบว่า ปัญหาในเรื่องผลผลิตต่ำจะเกิดขึ้นกับเกษตรกรผู้ปลูกถั่วเหลือง ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 260.84 กิโลกรัมเท่านั้น ส่วนเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรัง ซึ่งมีผลผลิตเฉลี่ยไร่ละ 536.29 กิโลกรัม จะไม่ประสบปัญหาดังกล่าว เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกข้าวนาปรังมีความรู้ความชำนาญในการปลูกเป็นอย่างดี สาเหตุสำคัญที่ทำให้ถั่วเหลืองมีผลผลิตต่อไร่ต่ำ เนื่องมาจาก เกษตรกรยังไม่มีประสบการณ์ในการปลูกถั่วเหลือง ทำให้ขาดความรู้ความชำนาญในขั้นตอนการปลูก เช่น เกษตรกรขาดความรู้ในการเตรียมพันธุ์ถั่วเหลืองก่อนการปลูก มีการใช้เชื้อโรโซเบียมในอัตราส่วนที่น้อยกว่าที่ควรจะเป็น เกษตรกรขาดความรู้ในเรื่องของการบำรุงรักษาต้นถั่วเหลือง ไม่มีการปลูกซ่อมหรือถอนแยก อัตราการใช้ปุ๋ยต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากสาเหตุของปัญหานี้นอกจากจะเกิดจากเกษตรกรขาดความรู้ความชำนาญในการปลูกถั่วเหลืองแล้ว ยังมีสาเหตุมาจากการมีเงินทุนจำกัดของเกษตรกรอีก เพราะฉะนั้นทางแก้ รัฐบาลควรจะให้ความรู้ในการปลูกถั่วเหลืองเพิ่มมากขึ้น ควบคู่กับการจัดหาแหล่งเงินทุนให้แก่เกษตรกร

2. ปัญหาเรื่องราคา ในฤดูกาลเพาะปลูก 2531/2532 ถึงแม้ว่าราคาขายผลผลิตของถั่วเหลืองและข้าวนาปรังจะอยู่ในเกณฑ์ที่สูง เกษตรกรพอใจกับราคาที่ขายได้ แต่เนื่องจากราคาขายของถั่วเหลืองและข้าวนาปรังมีความไม่แน่นอนค่อนข้างสูง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปริมาณความต้องการ และปริมาณผลผลิตที่ออกสู่ตลาดในแต่ละปี ซึ่งในเรื่องของราคานี้เกษตรกรยังมีความเสี่ยงอยู่มาก เพราะเกษตรกรจะไม่สามารถทราบราคาขายในแต่ละปีล่วงหน้าก่อนลงมือปลูก หรือกำหนดราคาขายเองได้เลย

ข้อเสนอแนะ

ก. ให้รัฐบาลมีการประกันราคาขั้นต่ำ โดยราคาขั้นต่ำให้คำนวณมาจากต้นทุนเฉลี่ย บวกกำไรที่เกษตรกรควรจะได้รับ ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรมีความสนใจในการอยู่รอด

ข. ส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมตัวกันมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดอำนาจในการต่อรองซื้อขาย

ค. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรควรมีการทำการศึกษาด้านเศรษฐกิจการผลิต สํารวจปริมาณการผลิต ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย ราคาที่เกษตรกรควรจะได้รับ โดยเน้นในเรื่องของความรวดเร็วในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ปัญหาเรื่องอุปนิสัยของเกษตรกร จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าเกษตรกรตัวอย่างทุกรายมีอุปนิสัยขาดความกระตือรือร้น ไม่พยายามที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองให้ดีขึ้น เมื่อเกิดปัญหาขึ้นก็จะรอคอยความช่วยเหลือจากทางราชการ

ข้อเสนอแนะ อุปนิสัยที่ขาดความกระตือรือร้นของเกษตรกร มีสาเหตุมาจากการมีพื้นฐานทางการศึกษาต่ำ ดังนั้นทางแก้ รัฐบาลควรมีการวางแผนการศึกษาให้กับลูกหลานของเกษตรกรในระยะยาว โดยเน้นในเรื่องของการช่วยเหลือตัวเองเป็นสำคัญ

จากการศึกษาทั้งหมดเกี่ยวกับถั่วเหลือง และข้าวนาปรังนี้ได้ข้อสรุปที่น่าสนใจหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการศึกษาต้นทุนและผลตอบแทนของพืชทั้งสองชนิด พบว่า ถั่วเหลืองใช้ต้นทุนในการปลูกสูงและให้ผลตอบแทน

สูงกว่าข้าวนาปรัง ทั้ง ๆ ที่ข้าวนาปรังสามารถให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่า
ถั่วเหลืองก็ตามที่

การที่รัฐบาลส่งเสริมให้เกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
หันมาปลูกถั่วเหลืองทดแทนการปลูกข้าวนาปรังนั้น เป็นการเหมาะสมแล้วทั้ง
ทางด้านผลตอบแทนของเกษตรกรเอง และทางด้านความต้องการใช้ถั่วเหลือง
ภายในประเทศที่เพิ่มขึ้นทุก ๆ ปี แต่ถ้าหากเกษตรกรหันมาปลูกถั่วเหลืองทั้ง
ฤดูฝนและฤดูแล้งกันอย่างกว้างขวางแล้ว จนทำให้ปริมาณผลผลิตเกินปริมาณ
ความต้องการภายในประเทศ เมื่อถึงเวลานั้นเกษตรกรอาจจะประสบกับราคา
ขายผลผลิตตกต่ำเป็นอย่างมากจนทำให้ขาดทุนได้ ซึ่งในเรื่องนี้ทางรัฐบาล
ควรจะได้มีการวางแผนในระยะยาวเอาไว้ เช่น หาตลาดต่างประเทศเพื่อ
รองรับปัญหาดังกล่าวเอาไว้ล่วงหน้า จัดตั้งกองทุนเพื่อเข้าไปแทรกแซงราคา
ถั่วเหลือง ซึ่งเมื่อรัฐบาลมีการวางแผนระยะยาวเอาไว้จะเป็นการเพิ่ม
ความมั่นใจให้กับเกษตรกรให้หันมาปลูกถั่วเหลืองกันมากขึ้นก็ได้